

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора

Васильченко Лідії Сергіївни

на дисертаційну роботу **Поліщука Андрія Сергійовича**

**«РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ»,**

представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 – Економіка

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З НАУКОВИМИ ПРОГРАМАМИ, ПЛАНАМИ ТА ТЕМАМИ

Дисертаційна робота Поліщука Андрія Сергійовича присвячена систематизації теоретичних положень, удосконаленню методичних підходів та розробці практичних рекомендацій щодо розвитку економічного простору регіонів України в умовах посилення глобальної конкуренції.

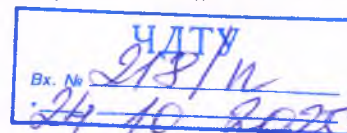
Сучасні трансформації світового господарства формують принципово нові умови функціонування національних і регіональних економічних систем. Посилення глобальної конкуренції, зміна технологічних укладів, концентрація фінансових потоків і домінування інноваційно орієнтованих економік зумовлюють потребу переосмислення ролі регіонів у системі національного відтворення. У цьому контексті економічний простір регіонів України виступає не лише об'єктом територіальної організації господарства, а й ключовим чинником забезпечення конкурентоспроможності держави в глобальному середовищі.

Проблема полягає у тому, що наявна модель регіонального розвитку України залишається фрагментованою, характеризується асиметричністю, недостатнім рівнем інтеграції внутрішніх економічних зв'язків та слабким залученням до глобальних виробничих і логістичних ланцюгів. Такі диспропорції гальмують формування єдиного економічного простору, посилюють соціально-економічну поляризацію територій та обмежують інноваційно-інвестиційний потенціал регіонів.

Водночас, саме регіональний рівень стає сьогодні полем реалізації нових підходів до економічного розвитку – від просторової концентрації виробництва до створення мережових економік, кластерів, креативних і цифрових екосистем. Успішна інтеграція українських регіонів у глобальні економічні процеси потребує системного оновлення механізмів управління просторовим розвитком, оптимізації інституційного середовища та формування стратегій конкурентоспроможності, що базуються на унікальних регіональних перевагах.

Таким чином, дослідження розвитку економічного простору регіонів України в умовах глобальної конкуренції, виконане Поліщуком Андрієм Сергійовичем, має вагоме теоретичне та прикладне значення.

Воно дозволяє не лише осмислити закономірності просторової динаміки економіки, а й виробити науково обґрунтовані підходи до формування ефективної

регіональної політики, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності країни в системі світового господарства.

Дисертаційна робота виконувалася відповідно до тематики науково-дослідних робіт Черкаського державного технологічного університету (м. Черкаси) Міністерства освіти і науки України: «Концептуальні засади глобального партнерства для місцевого сталого розвитку» (державний реєстраційний номер 0117U000935, 2017-2019 рр.), у якій дисертантом сформульовано концепцію розвитку економічного простору регіону та обґрунтовано методологічні засади її реалізації в умовах глобальної конкуренції, а також розкрито наукові підходи до стратегічного управління процесами розвитку економічного простору регіону; «Смарт-спеціалізація та інноваційна парадигма розвитку національної економіки: пріоритети та перспективи» (номер державної реєстрації 0121U114146, 2021-2024 рр.), у якій дисертантом удосконалено теоретико-методичні основи та запропоновано науково обґрунтовані практичні рекомендації щодо розвитку економічного простору регіонів України в умовах глобальної конкуренції.

СТУПІНЬ ОБґРУНТОВАНOSTІ НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ, ВИСНОВКІВ І РЕКОМЕНДАЦІЙ, СФОРМУЛЬОВАНИХ У ДИСЕРТАЦІЇ

Сформульовані дисертантом основні наукові положення, висновки та рекомендації відзначаються науковою новизною, належним рівнем теоретичного обґрунтування та достовірністю результатів. Це підтверджується ґрунтовним аналізом широкого кола вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, що висвітлюють проблематику регіонального розвитку, конкурентоспроможності економічних систем, формування економічного простору та особливості його трансформації під впливом глобалізаційних процесів. Автором також опрацьовано чинну нормативно-правову базу, стратегічні документи державної регіональної політики та офіційні матеріали міжнародних організацій, що підвищує практичну значущість отриманих результатів.

Поставлені в роботі завдання є науково аргументованими та повною мірою відповідають меті дослідження. Позитивним аспектом є використання широкого спектра методів і підходів – аналізу і синтезу, логічного узагальнення, системний підхід, економіко-статистичні методи, економіко-математичного моделювання та регресійного аналізу, графічний та картографічний.

У першому розділі дисертаційної роботи обґрунтовано теоретико-методичні засади дослідження економічного простору регіонів, розкрито сутність його архітекτονіки в умовах глобальної конкуренції та запропоновано методичні підходи до оцінювання рівня його розвитку. Значну увагу приділено аналізу наукових підходів до визначення конкурентоспроможності регіональних економік та особливостей просторової організації економічної діяльності.

Другий розділ присвячено аналізу структурно-динамічних пропорцій економічного простору регіонів України. У ньому розкрито вплив урбанізаційних процесів на регіональний розвиток, здійснено кластеризацію регіонів за

інтенсивністю економічних процесів, а також досліджено трансформаційні зрушення економічного простору під впливом глобальної конкуренції. Отримані результати дозволили виявити тенденції та диспропорції розвитку, що мають важливе значення для формування регіональної політики.

У третьому розділі визначено стратегічні пріоритети розвитку економічного простору регіонів України в повоєнний період. Дисертантом обґрунтовано інституціональні засади його модернізації, розроблено пропозиції щодо формування організаційно-економічного механізму стратегічного управління розвитком регіонального економічного простору та забезпечення його стійкості в умовах глобальної конкуренції.

Висновки та рекомендації автора логічно випливають із результатів виконаних досліджень. Усі розділи дисертації структурно узгоджені між собою, послідовно розкривають основні етапи наукового пошуку та відповідають поставленим завданням. Робота відзначається цілісністю побудови, науковою глибиною, аргументованістю положень та власним авторським підходом до вирішення актуальної наукової проблеми розвитку економічного простору регіонів України.

НАУКОВА НОВИЗНА ОДЕРЖАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Аналіз змісту дисертації Поліщука А.С. свідчить, що автором отримано нові наукові результати, які мають самостійне значення для розвитку теорії та практики стратегічного управління регіональним економічним простором у контексті повоєнного відновлення.

Передусім удосконалено:

теоретичні основи розвитку економічного простору регіонів, у межах яких поглиблено інтерпретацію категорій «регіон», «економічний простір регіону», «програмна локалізація», «урбанізаційний потенціал». Автор запропонував розглядати економічний простір як системну взаємодію економічних агентів у межах визначених територіальних, ресурсних, інституційних, соціальних та інфраструктурних параметрів. При цьому об'єкт управління зберігає свою структурну сталість у часі, що формує концептуальні засади для розроблення підходів до стратегічного відновлення регіонів у післявоєнний період;

архітектоніку економічного простору, у якій виділено вісім ієрархічних рівнів (глобальний, міжнародний, транскордонний, національний, макрорегіональний, регіональний, субрегіональний, базовий). На відміну від традиційних підходів, запропонована архітектоніка базується на поліцентричних агломераційних моделях та принципах розумної спеціалізації, що забезпечує підвищення стійкості регіонів до викликів глобальної конкуренції;

методику оцінювання рівня розвитку економічного простору регіону, у якій відображено сучасні тенденції регіональної динаміки. Методика передбачає багатоступеневий алгоритм аналізу інтегральних показників (інтенсивності економічних процесів, відкритості економічного простору, функціонування ринку праці, демографічних змін, підприємницької диверсифікації, екологічного стану

та рівня інфраструктурного розвитку). Її особливістю є застосування сучасного аналітичного інструментарію (pandas python, sklearn, алгоритм k-means, matplotlib, georandas), що розширює можливості для проведення глибокого дослідження регіональних диспропорцій;

модель стратегічного управління повоєнною трансформацією економічного простору регіону, розроблену з урахуванням концепції міського видобутку, цілепокладання та сценарного підходу (інерційного, інноваційного та повоєнного). Така модель забезпечує комплексність управлінських рішень і сприяє активізації взаємодії стейкхолдерів у процесі визначення пріоритетів територіального розвитку.

Подальшого розвитку набули:

методичний підхід до оцінювання ресурсного потенціалу регіону, що базується на врахуванні рівня урбанізації та наявності агломераційних утворень з їх реальною спеціалізацією. Це дало змогу уточнити підходи до формування програм відновлення регіонів і посилення їх конкурентних переваг у постконфліктний період;

технологія кластеризації регіонів України, яка, на відміну від існуючих, побудована на використанні алгоритму k-means для групування регіонів за стабільністю розвитку. Запропонований підхід дозволяє враховувати відмінності у функціонуванні регіонів, оптимізувати міжрегіональну взаємодію та обґрунтовувати напрями транскордонного співробітництва в умовах структурних трансформацій;

система комплексного діагностування впливу глобальної конкуренції на трансформацію регіонального економічного простору, у якій визначено взаємозв'язок між рівнем інвестиційної активності, відкритістю економічного простору, підприємницькою диверсифікацією, станом ринку праці та демографічною динамікою. Отримані результати використано для побудови картографічних моделей, що відображають потенціал регіонів до післявоєнного відновлення;

концептуальний підхід до розвитку економічного простору регіонів, сформований з урахуванням глобалізаційних процесів та зарубіжного досвіду повоєнного відновлення. Підхід базується на принципах поліцентризму, програмної локалізації, «розумного» територіального розвитку, партнерства між регіонами та ефективного господарювання, що створює підґрунтя для реалізації сучасних управлінських механізмів на всіх рівнях влади;

організаційно-економічний механізм стратегічного управління розвитком економічного простору регіону, у якому обґрунтовано логіку взаємозв'язку трьох послідовних блоків – цілепокладання, відбору альтернативних проєктів та реалізації програм. Така побудова сприяє підвищенню ефективності управлінських дій регіональних органів влади та усуненню «вузьких місць» у процесі стратегічного планування.

Узагальнюючи, варто зазначити, що наукова новизна дисертаційної роботи Поліщука А.С. полягає у комплексному поєднанні теоретико-методологічних і

прикладних аспектів формування економічного простору регіонів у повоєнний період.

ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Практичне значення отриманих у дисертаційній роботі результатів підтверджується їх впровадженням у діяльність органів місцевого самоврядування, державних установ, громадських організацій та освітнього закладу. Зокрема, у додатках до дисертації наведено довідки про апробацію та використання розроблених автором пропозицій у діяльності Черкаської міської ради, Департаменту економіки та розвитку Черкаської міської ради, Департаменту економічного розвитку Львівської міської ради, Департаменту регіонального розвитку Черкаської обласної державної адміністрації, Черкаської торгово-промислової палати, Асоціації «Індустріальний комітет зовнішньої реклами», Асоціації візуальної індустрії України, Регіонального офісу програми «U-LEAD з Європою» у Черкаській області, а також у навчальному процесі Черкаського державного технологічного університету Міністерства освіти і науки України.

ПОВНОТА ВІДОБРАЖЕННЯ НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЯХ

Теоретико-прикладні результати, висновки та запропоновані автором рекомендації знайшли відображення у 13 наукових публікаціях, серед яких: 1 підрозділ у колективній монографії, 4 статті у фахових виданнях України, 1 стаття у зарубіжному виданні, індексованому в наукометричній базі Scopus, а також 7 тез, опублікованих у матеріалах наукових конференцій.

Основні наукові положення та результати дослідження були представлені й отримали схвалення на низці науково-практичних конференцій: Міжнародній науково-практичній конференції «Тенденції розвитку економіки у 2018 році: аналітичні та теоретико-методологічні аспекти» (м. Одеса, 2018 р.); II Міжнародній науково-методичній конференції «Сучасний стан та проблеми підготовки кадрів для об'єднаних територіальних громад» (м. Рівне, 2018 р.); VI Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегії глобальної конкурентоспроможності: глобальне партнерство для сталого розвитку» (м. Черкаси, 2019 р.); XVII Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених, аспірантів і студентів «Актуальні проблеми фінансової системи України» (м. Черкаси, 2020 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Україна у світових глобалізаційних процесах: культура, економіка, суспільство» (м. Київ, 2021 р.); VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегії глобальної конкурентоспроможності: соціально-економічні виміри» (м. Черкаси, 2021 р.); XX Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми фінансової системи України» (м. Черкаси, 2023 р.).

Кількість, змістовне наповнення та науковий рівень опублікованих праць свідчать про достатній рівень наукової зрілості дисертанта, Поліщука Андрія

Сергійовича, і дають підстави для допуску його до публічного захисту дисертаційної роботи.

ДИСКУСІЙНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ЗАУВАЖЕННЯ ДО ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Слід підкреслити наукову значущість поданої дисертаційної роботи, водночас динамічний характер обраного предмета дослідження зумовлює наявність окремих дискусійних аспектів і зауважень, що потребують подальшого наукового осмислення та уточнення. До них, зокрема, належать такі:

1. У табл. 1.3 (с. 58) узагальнено ключові ознаки й ефекти агломераційних процесів, проте відсутня економічна логіка зв'язку між ознаками, ефектами та управлінськими механізмами. Доцільно було б доповнити таблицю колонкою «Інструменти управлінського реагування / напрями регіональної політики», що дозволило б показати, якими методами можливо підсилити позитивні (наприклад, зростання зайнятості населення або розвиток інфраструктури) та мінімізувати негативні (наприклад, перенаселення або нерівність доходів) економічні ефекти. Це перетворило б таблицю з теоретичної узагальнюючої форми на аналітико-практичний інструмент регіонального економічного аналізу.

2. У підрозділ 2.2. «Кластеризація регіонів України за інтенсивністю економічних процесів в економічному просторі» зазначено, що одні регіони демонструють стабільність кластерної належності (Львівський, Одеський, Харківський), інші – високий ступінь мобільності (Донецький, Луганський) (с. 126). Однак відсутній детальний економічний аналіз причин цієї неоднорідності (наприклад, вплив промислового потенціалу, інвестиційних потоків, транскордонної торгівлі). Це ускладнює практичне використання результатів для формування регіональної політики.

3. У підрозділі 3.2 дисертації (с. 182-189) подано форми організації міжрегіонального партнерства (рис. 3.3, с. 187) в межах авторської концепції повоєнної трансформації економічного простору регіонів України. Проте, економічна складова цієї моделі висвітлена недостатньо детально, що дещо обмежує її практичну цінність. У тексті дисертації наголошено на необхідності мінімізації витрат та максимізації соціально-економічних результатів (формули 3.1-3.4, с. 184-185), однак не розкрито механізми забезпечення фінансування партнерських програм, джерела інвестицій чи принципи розподілу ресурсів між регіонами. Також відсутнє пояснення того, яким чином досягається баланс між інвестиційними витратами та очікуваними соціальними ефектами, які мають ключове значення для оцінки ефективності партнерства. Зокрема, у моделі не простежується взаємозв'язок між формами партнерства, наведеними на рис. 3.3 (с. 187): угоди, об'єднання, кластери, консорціуми, хаби, та їх економічними наслідками – наприклад, вплив на зниження трансакційних витрат, мультиплікативний ефект чи рівень окупності інвестицій. Доцільно було б доповнити схему або пояснення до неї елементами економічного механізму партнерства, які б відображали: джерела фінансування (бюджетні, приватні,

грантові, міжнародні); логіку співфінансування та розподілу вигід; ризики та стимули для економічних агентів різних рівнів; часову або функціональну послідовність реалізації партнерських програм. Таке уточнення дозволило б посилити прикладну спрямованість моделі, продемонструвати її фінансову реалізованість і надати більш глибоке розуміння економічної доцільності міжрегіонального партнерства у контексті повоєнного відновлення економіки регіонів України.

4. У табл. 3.9 (с. 200) представлено порівняльну оцінку врахування підходу смарт-спеціалізації у стратегіях розвитку регіонів України, однак відсутній економічний аналіз ефективності його впровадження. Доцільно було б уточнити, яким чином смарт-спеціалізація впливає на структуру регіональної економіки, формування ланцюгів доданої вартості та залучення інвестицій. Варто також було б розкрити інституційно-економічні механізми реалізації смарт-спеціалізації (зокрема партнерство «влада-бізнес-наука-громади»), що забезпечують її практичну імплементацію. Такий підхід дозволив би не лише зафіксувати наявність смарт-спеціалізації у стратегіях, а й оцінити її вплив на підвищення конкурентоспроможності та стійкості регіональної економіки.

5. Рис. 3.10 (с. 204) демонструє загальну логіку стратегічного управління повоєнною трансформацією економічного простору регіону, однак містить низку економічних недоліків, що знижують аналітичну чіткість моделі. Зокрема, економічні агенти та їхні ресурси подані узагальнено, без диференціації за типами економічної діяльності, форм власності та ступенем залученості до процесів відновлення, що знижує точність оцінки реальної структури економічного потенціалу регіону. Відсутня також деталізація фінансово-інвестиційних потоків і механізмів їхнього перерозподілу між секторами, що не дозволяє простежити економічну збалансованість запропонованої моделі. Недостатньо обґрунтовано взаємозв'язки між елементами управління (ресурсами, інститутами, інструментами, міжрегіональними партнерствами) та їх вплив на формування стратегічних програм, що ускладнює практичне застосування схеми в умовах ринкових обмежень і післякризових викликів. Крім того, у моделі відсутні показники економічної ефективності реалізації стратегії, що не дозволяє оцінити результативність управлінських рішень і ступінь досягнення цільових орієнтирів регіонального розвитку.

В цілому, зазначені вище зауваження та дискусійні моменти не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи та не применшують наукову і практичну значущість отриманих результатів дослідження.

ВІДСУТНІСТЬ (НАЯВНІСТЬ) ПОРУШЕНЬ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Після детального аналізу наукових праць Поліщука Андрія Сергійовича та його дисертаційної роботи під час рецензування можна зробити висновок, що автор дотримався всіх норм, правил і принципів академічної доброчесності. У роботі не виявлено академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікацій чи

запозичень тексту без належного посилання на джерела, при цьому дотримано вимоги законодавства про авторське право. Дисертаційна робота є самостійним науковим дослідженням, а всі викладені в ній положення та ідеї є оригінальною розробкою автора.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК ПРО ДИСЕРТАЦІЙНУ РОБОТУ

Дисертаційна робота Поліщука Андрія Сергійовича за темою «Розвиток економічного простору регіонів України в умовах глобальної конкуренції» підготовлена відповідно до чинних норм, правил та вимог. Вона виконана на високому науково-теоретичному рівні, має актуальну тематику, а отримані автором результати дослідження відзначаються науковою новизною та практичною і теоретичною цінністю.

У дисертації вирішено актуальне наукове завдання, пов'язане з обґрунтуванням теоретико-методичних основ та розробленням практичних рекомендацій щодо розвитку економічного простору регіонів України в умовах глобальної конкуренції. Тематика роботи та застосований у ній науковий інструментарій повністю відповідають спеціальності 051 – Економіка.

Робота є завершеним науковим дослідженням, яке за обсягом, змістом та оформленням відповідає вимогам наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 р. №40 (зі змінами, внесеними наказом МОН України від 31.05.2019 р. №759), а також вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 «Про порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи» (зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 19.05.2023 р. №502).

Отже, на підставі виконаного аналізу можна зробити висновок, що автор дисертації, Поліщук Андрій Сергійович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 – Економіка.

Рецензент:

доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри економічної кібернетики
та маркетингу Черкаського державного
технологічного університету

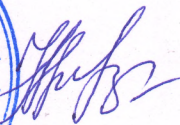

Лідія ВАСИЛЬЧЕНКО

Підпис д.е.н., проф. Васильченко Лідії Сергіївни засвідчую

Учений секретар

Черкаського державного
технологічного університету

Ірина МИРОНЕЦЬ